

KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISHDA ENG KAM ISH HAQI SIYOSATINING SAMARADORLIGI

Avliyoqulov Xudoyberdi Anvar o'g'li

Termiz davlat Universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti Iqtisodiyot yo'nalishi 2 kurs talabasi
avliyoqulovxudoyberdi@gmail.com

Abdurahmonov Abdulaziz Maxmudovich

Termiz Davlat Universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi,
abdulazizabdurahmonov1973@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu tadqiqot kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini o'rganadi. Daromadlar tengsizligi va qashshoqlik darajasi butun dunyo bo'ylab doimiy muammolar bo'lib qolayotgan bir paytda, siyosatchilar kambag'allikni yumshatishning potentsial vositasi sifatida eng kam ish haqi siyosatiga murojaat qilishdi. Ushbu tadqiqotning maqsadi turli mamlakatlar va mintaqalardagi empirik dalillarni o'rganish orqali eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirishga ta'sirini tanqidiy tahlil qilishdir. Mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish orqali ushbu tadqiqot ish haqi taqsimoti, mehnat bozori dinamikasi va ijtimoiy-iqtisodiy kontekstlar kabi omillarni hisobga olgan holda eng kam ish haqi darajasi va qashshoqlik darajasi o'rtasidagi munosabatni baholaydi. Bundan tashqari, u bandlik ta'siri va inflyatsiya bosimi kabi eng kam ish haqi siyosati bilan bog'liq potentsial o'zaro ta'sirlar va kutilmagan oqibatlarni o'rganadi. Mavjud ma'lumotlar va tadqiqot natijalarini sintez qilish va tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot kambag'allikni qisqartirish strategiyasi sifatida eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini chuqur tushunishga qaratilgan. Ushbu tadqiqotdan olingan tushunchalar siyosatchilar va manfaatdor tomonlarni qashshoqlikni samarali hal qiluvchi va inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradigan dalillarga asoslangan mehnat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish borasidagi sa'y-harakatlari haqida ma'lumot berishi mumkin.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy o'sish, Ishchi kuchi, Eng kam ish haqi, Qashshoqlik.

KIRISH

Dunyo bo'ylab jamiyatlarda qashshoqlik va daromadlar tengsizligi dolzarb ijtimoiy va iqtisodiy muammolar bo'lib qolmoqda. Siyosatchilar ko'proq inklyuziv iqtisodlarni yaratishga intilayotgani sababli, eng kam ish haqi siyosati qashshoqlikni kamaytirishning potentsial vositasi sifatida paydo bo'ldi. Eng kam ish haqini belgilash kontseptsiyasi ishchilar, xususan, kam maoshli ishlarda ishlaydiganlar uchun asosiy daromad darajasini ta'minlash majburiyatini ifodalaydi. Ish haqi bo'yicha eng kam ish haqi siyosati ishchilarning ish haqini oshirish, turmush darajasini yaxshilash va qashshoqlikning salbiy oqibatlarini yumshatishga qaratilgan. Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligi iqtisodchilar, siyosatchilar va mehnat himoyachilari o'rtasida qizg'in tadqiqot va munozaralar mavzusiga aylandi. Tarafdorlarning ta'kidlashicha, eng kam ish haqining oshishi kam maosh oladigan ishchilar va ularning oilalari daromadlarini ko'tarish, shu orqali ularning xarid qobiliyatini oshirish va ijtimoiy yordam dasturlariga bog'liqligini kamaytirish orqali qashshoqlikni kamaytirishga yordam beradi. Ularning ta'kidlashicha, ish haqining yanada adolatli

tuzilmasini o'rnatish orqali eng kam ish haqi siyosati daromadlardagi nomutanosiblikni bartaraf etishi va ijtimoiy adolatni mustahkamlashi mumkin. Biroq, skeptiklar eng kam ish haqi siyosatining, xususan, bandlik bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlari haqida tashvishlanishadi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, eng kam ish haqini oshirish bandlik imkoniyatlarining qisqarishiga olib kelishi mumkin, chunki korxonalar ish joylarini qisqartirish yoki ishga yollashni qisqartirish orqali javob berishi mumkin. Ular bunday siyosatlar o'zlari yordam bermoqchi bo'lgan ishchilarga, ayniqsa malakasi past bo'lgan yoki tor daromadli sohalarida beixtiyor zarar etkazishi mumkinligi haqida ogohlantiradilar. Bundan tashqari, ishchilar va iste'molchilarning sotib olish qobiliyatini pasaytirishi mumkin bo'lgan yuqori mehnat xarajatlari tufayli yuzaga keladigan potentsial inflyatsiya bosimi haqida xavotirlar bildirilmoqda. Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini baholash uchun turli mamlakatlar va mintaqalardan olingan empirik dalillarni o'rganish juda muhimdir. Eng kam ish haqi va qashshoqlik darajasi o'rtasidagi munosabatlar murakkab va ko'p qirrali bo'lib, unga ish haqi taqsimoti, mehnat bozori dinamikasi va ijtimoiy-iqtisodiy sharoit kabi turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Mavjud tadqiqotlarni tanqidiy tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirishga ta'sirini yoritish va ularning samaradorligini har tomonlama tushunishga qaratilgan. Adabiyotlarni tizimli ko'rib chiqish va mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot eng kam ish haqi siyosati bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan o'zaro bog'liqliklar va kutilmagan oqibatlarni o'rganadi. U eng kam ish haqining qashshoqlikni qay darajada samarali bartaraf etishini baholashga intiladi, shu bilan birga kengroq iqtisodiy oqibatlar va mehnat bozorlaridagi potentsial tuzatishlarni hisobga oladi. Ushbu tadqiqotdan olingan tushunchalar siyosatchilar va manfaatdor tomonlarni qashshoqlikni samarali hal qiluvchi va inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradigan dalillarga asoslangan mehnat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish borasidagi sa'y-harakatlari haqida ma'lumot berishi mumkin.¹ Umuman olganda, kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini tushunish oqilona siyosat qarorlarini shakllantirish va adolatli va adolatli jamiyatlarni yaratish maqsadini ilgari surish uchun juda muhimdir. Mavjud dalillarni o'rganib chiqib, ushbu tadqiqot eng kam ish haqi siyosati va ularning qashshoqlikni qisqartirishdagi roli bo'yicha davom etayotgan munozaraga hissa qo'shishni maqsad qilib qo'ygan va natijada inklyuziv iqtisodiy o'sishni va ijtimoiy farovonlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.²

METODOLOGIYA

Ma'lumotlarni yig'ish jarayoni PubMed, JSTOR va Google Scholar kabi akademik ma'lumotlar bazalarida eng kam ish haqi siyosati va ularning qashshoqlikka ta'siri bilan bog'liq ilmiy maqolalar, ilmiy maqolalar va hisobotlarni qidirishni o'z ichiga oladi. Qidiruv iboralari orasida "eng kam ish haqi", "qashshoqlikni kamaytirish", "daromadlar tengsizligi", "mehnat bozori" va "ijtimoiy siyosat" kiradi. Bundan tashqari, aniqlangan maqolalarda havola qilingan tegishli tadqiqotlar ham keng qamrovli adabiyotlarni ko'rib chiqishni ta'minlash uchun ko'rib chiqiladi.

¹ - Sotomayor, O.J., 2021. Can the minimum wage reduce poverty and inequality in the developing world? Evidence from Brazil. *World Development*, 138, p.105182.

² Burkhauser, R.V. and Sabia, J.J., 2007. The effectiveness of minimum-wage increases in reducing poverty: Past, present, and future. *Contemporary Economic Policy*, 25(2), pp.262-281.

NATIJA

Tizimli adabiyotlarni o'rganish natijasida kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligiga oid bir qancha muhim xulosalar paydo bo'ldi. Turli mamlakatlar va mintaqalardan olingan empirik dalillarning tahlili eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirishga ta'siri haqida qimmatli fikrlarni beradi.

Daromad taqsimotiga ijobiy ta'sirlar:

Ko'pgina tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqi siyosati daromadlar tengsizligini kamaytirish va daromadlarni taqsimlashni yaxshilashga yordam beradi. Eng kam ish haqining yuqoriligi kam maosh oladigan ishchilar ish haqining oshishiga olib keladi, natijada past va yuqori daromadli shaxslar o'rtasidagi ish haqi farqining qisqarishiga olib keladi. Bu shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqi siyosati eng zaif ishchilarning daromadlarini ko'tarish va qashshoqlikni yumshatish imkoniyatiga ega.

Umumiy qashshoqlikni qisqartirish bo'yicha aralash dalillar:

Eng kam ish haqi siyosati va umumiy qashshoqlikni qisqartirish o'rtasidagi munosabatlar yanada nozik. Ba'zi tadqiqotlar yuqori eng kam ish haqi va kambag'allik darajasi o'rtasida sezilarli bog'liqlik borligini aniqlagan bo'lsa-da, boshqa tadqiqotlar oddiyroq ta'sir ko'rsatadi. Eng kam ish haqi siyosatining kambag'allikni kamaytirishga ta'siri turli kontekst omillariga, jumladan, qashshoqlikning dastlabki darajalariga, eng kam ish haqining o'sishining ko'lamiga va mehnat bozorining umumiy tuzilishiga bog'liq.

Turli guruhlarga differentsial ta'sirlar:

Eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirishga ta'siri turli demografik guruhlarda farq qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqini oshirish ayniqsa kam ta'minlangan ishchilar, ayollar va kam maoshli ishlarda ko'p bo'lgan ozchilik guruhlari uchun foydali bo'ladi. Ushbu zaif aholining daromadlarini yaxshilash orqali eng kam ish haqi siyosati qashshoqlik nomutanosibligini kamaytirishga hissa qo'shishi mumkin.³

Shartnomalar va kutilmagan oqibatlar:

Eng kam ish haqi siyosati qashshoqlikni kamaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lsa-da, o'zaro kelishuvlar va kutilmagan oqibatlarni hisobga olish kerak. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqining yuqori bo'lishi, ayniqsa past malakali ishchilar va tor daromadli tarmoqlarda bandlik imkoniyatlarini qisqartirishga olib kelishi mumkin. Biroq, bandlik ta'sirining kattaligi munozara mavzusi bo'lib qolmoqda, tadqiqot aralash natijalar berdi. Bundan tashqari, potentsial inflyatsiya bosimi va kichik biznesga salbiy ta'sirlar haqida xavotirlar ham ko'tariladi, ammo ehtiyotkorlik bilan ko'rib chiqishni talab qiladi.

Kontekst omillari:

Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligiga mehnat bozori sharoiti, ish haqi taqsimoti va ijtimoiy xavfsizlik tarmoqlari kabi kontekstli omillar ta'sir ko'rsatadi. Kollektiv bitimlar va samarali ijro mexanizmlari kabi kuchliroq mehnat bozori institutlariga ega bo'lgan mamlakatlar eng kam ish haqi siyosatidan qashshoqlikni qisqartirish bo'yicha sezilarli natijalarni ko'rishga moyildirlar. Bundan tashqari, malaka oshirish, ta'lim va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash

³ Gramlich, E.M., Flanagan, R.J. and Wachter, M.L., 1976. Impact of minimum wages on other wages, employment, and family incomes. *Brookings papers on economic activity*, 1976(2), pp.409-461.

tizimlariga qaratilgan qo'shimcha siyosatlar kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini oshirishi mumkin.

Umuman olganda, empirik dalillarning tahlili shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqi siyosati daromad taqsimotini yaxshilash va kam maosh oladigan ishchilarning ish haqini oshirish orqali qashshoqlikni kamaytirishga yordam beradi. Biroq, ularning umumiy qashshoqlik darajasiga ta'siri darajasi har xil bo'lib, o'zaro kelishuvlar va kutilmagan oqibatlarni diqqat bilan ko'rib chiqish kerak. Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini shakllantirishda kontekst omillari va qo'shimcha siyosatlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shuni ta'kidlash kerakki, bu erda keltirilgan topilmalar mavjud adabiyotlarga asoslangan va turli xil tadqiqotlar bo'yicha metodologiyalardagi o'zgarishlar, ma'lumotlar mavjudligi va kontekstual omillar kabi cheklovlarga duch kelishi mumkin. Qashshoqlikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligini yanada chuqurroq tushunish va muayyan mamlakat darajasidagi yoki mintaqaviy o'zgarishlarni hisobga olish uchun qo'shimcha tadqiqotlar zarur.

MUHOKAMA

Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligi murakkab va ko'p qirrali mavzu bo'lib, iqtisodchilar, siyosatchilar va mehnat himoyachilari o'rtasida muhim tadqiqotlar va munozaralarga sabab bo'ldi. Tizimli adabiyotlarni o'rganish natijalari ushbu munozaraning asosiy jihatlarini yoritib beradi va eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirishga ta'siri haqida tushuncha beradi.

Ushbu tadqiqotning asosiy natijalaridan biri eng kam ish haqi siyosatining daromad taqsimotiga ijobiy ta'siridir. Ko'pgina tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqining yuqoriligi past va yuqori daromadli shaxslar o'rtasidagi ish haqi tafovutining qisqarishiga olib keladi va shu bilan daromadlarning yanada adolatli taqsimlanishiga yordam beradi. Kam maoshli ishchilarning daromadlarini ko'tarish orqali eng kam ish haqi siyosati qashshoqlikdan chiqish yo'lini ta'minlaydi va daromadlar tengsizligini kamaytirishga yordam beradi. Ushbu xulosa eng kam ish haqi siyosatining asosiy maqsadiga mos keladi, ya'ni ish haqi bo'yicha eng yuqori darajani o'rnatish va ishchilar uchun munosib turmush darajasini ta'minlash.

Biroq, eng kam ish haqi siyosati va umumiy qashshoqlikni qisqartirish o'rtasidagi munosabatlar yanada nozik. Ba'zi tadqiqotlar yuqori eng kam ish haqi va kambag'allik darajasi o'rtasida sezilarli bog'liqlik borligini aniqlagan bo'lsa-da, boshqalari oddiyroq ta'sir ko'rsatadi. Eng kam ish haqi siyosatining kambag'allikni qisqartirishga ta'siri turli omillarga, jumladan, qashshoqlikning dastlabki darajalariga, eng kam ish haqining o'sishi hajmiga va mehnat bozorining umumiy tuzilishiga bog'liq. Shuni hisobga olish kerakki, eng kam ish haqi siyosati qashshoqlikka qarshi kurashda ko'plab vositalardan biri bo'lib, ularning samaradorligiga kengroq ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar va siyosat kontekstlari ta'sir qilishi mumkin.

Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligi turli demografik guruhlarda bir xil emas. Natijalar shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqining oshishi kam ta'minlangan ishchilar, ayollar va kam maoshli ishlarda ko'p bo'lgan ozchilik guruhlariga foyda keltiradi. Bu guruhlar qashshoqlikka ayniqsa moyil bo'lib, eng kam ish haqini oshirish ularning iqtisodiy farovonligini oshirishga yordam beradi. Biroq, bu guruhlar ichida kesishish dinamikasini hisobga olish juda muhim,

chunki tajriba va natijalar irqi, etnik kelib chiqishi va ta'lim darajasi kabi omillarga qarab farq qilishi mumkin.

Muhokamada eng kam ish haqi siyosati bilan bog'liq kelishuvlar va kutilmagan oqibatlar muhim ahamiyatga ega. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, eng kam ish haqining oshishi, ayniqsa past malakali ishchilar va tor daromadli tarmoqlarda bandlik imkoniyatlarining qisqarishiga olib kelishi mumkin. Biroq, bandlik ta'sirining kattaligi munozara mavzusi bo'lib qolmoqda, tadqiqot aralash natijalar berdi. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bandlikka ta'sir minimal yoki qisqa muddatli, boshqalari esa mumkin bo'lgan salbiy ta'sirlarni ko'rsatadi. Muayyan mehnat bozori sharoitlarini sinchkovlik bilan baholash va ish bilan ta'minlashdagi har qanday salbiy oqibatlarni yumshatish uchun umumiy siyosat asoslarini ko'rib chiqish juda muhimdir.⁴

Eng kam ish haqi siyosatini muhokama qilishda inflyatsiya bosimi va kichik biznesga salbiy ta'sir ko'rsatishi haqidagi xavotirlar ham ko'tariladi. Biroq, bu jihatlar bo'yicha empirik dalillar noaniqligicha qolmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqini oshirishning inflyatsion ta'siri, ayniqsa, bosqichma-bosqich va unumdorlikning o'sishiga mos ravishda amalga oshirilsa, odatda oddiy. Bundan tashqari, kichik biznesga mumkin bo'lgan salbiy ta'sirlarni maqsadli qo'llab-quvvatlash dasturlari yoki bosqichma-bosqich amalga oshirish strategiyalari kabi chora-tadbirlar orqali yumshatish mumkin. Qashshoqlikni qisqartirish va iqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydigan samarali eng kam ish haqi siyosatini ishlab chiqish uchun ushbu mumkin bo'lgan o'zaro kelishuvlar va kutilmagan oqibatlarni har tomonlama tahlil qilish muhimdir.

XULOSA

Kambag'allikni kamaytirishda eng kam ish haqi siyosatining samaradorligi juda muhim va davom etayotgan munozarali mavzudir. Ushbu tadqiqotning tizimli adabiyotlar tahlili ushbu muhokama haqida qimmatli tushunchalarni beradi, eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirishga ta'siriga oid asosiy topilmalar va mulohazalarni yoritadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, eng kam ish haqi siyosati past va yuqori daromadli shaxslar o'rtasidagi ish haqi farqini qisqartirish orqali daromad taqsimotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kam maoshli ishchilarning ish haqini oshirish orqali ushbu siyosatlar daromadlarni yanada adolatli taqsimlashga yordam beradi va daromadlar tengsizligini bartaraf etish mexanizmi bo'lib xizmat qilishi mumkin. Biroq, eng kam ish haqi siyosati va umumiy qashshoqlikni qisqartirish o'rtasidagi bog'liqlik murakkab. Ba'zi tadqiqotlar yuqori eng kam ish haqi va kambag'allik darajasi o'rtasida sezilarli bog'liqlikni ko'rsatsa-da, ta'sir ko'lami turlicha. Qashshoqlikning dastlabki darajalari, eng kam ish haqining o'sishi ko'lami va mehnat bozorining o'ziga xos xususiyatlari kabi omillar qashshoqlikni kamaytirishda ushbu siyosatning samaradorligiga ta'sir qiladi. Shuni tan olish juda muhimki, eng kam ish haqi siyosati qashshoqlikni har tomonlama hal qilish uchun zarur bo'lgan kengroq siyosat va tadbirlarning faqat bir qismidir. Bundan tashqari, eng kam ish haqi siyosatining turli demografik guruhlarga ta'siri bir xil emas. Kam ta'minlangan ishchilar, ayollar va ozchilik guruhlari kabi aholining zaif qatlamlari eng kam ish haqining yuqoriligidan eng ko'p foyda ko'radi. Biroq, siyosat aralashuvi eng muhtojlarga samarali yo'naltirilishini ta'minlash uchun ushbu guruhlar ichidagi kesishish dinamikasini hisobga olish kerak. Eng kam ish haqi siyosati bilan bog'liq

⁴ MaCurdy T. How effective is the minimum wage at supporting the poor?. *Journal of Political Economy*. 2015 Apr 1;123(2):497-545.

kelishuvlar va kutilmagan oqibatlar ham diqqat bilan ko'rib chiqilishi kerak. Potentsial bandlik ta'siri va inflyatsiya bosimi haqida xavotirlar mavjud bo'lsa-da, bu masalalar bo'yicha ampirik dalillar noaniqligicha qolmoqda. Har qanday salbiy oqibatlarni yumshatish va eng kam ish haqi siyosatining qashshoqlikni kamaytirish salohiyatini maksimal darajada oshirish uchun mehnat bozorining muayyan sharoitlarini hisobga olish, bosqichma-bosqich amalga oshirish strategiyalarini qabul qilish va qo'shimcha siyosatlarni amalga oshirish juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Burkhauser, R.V. and Sabia, J.J., 2007. The effectiveness of minimum-wage increases in reducing poverty: Past, present, and future. *Contemporary Economic Policy*, 25(2), pp.262-281.
2. Gindling, T.H., 2018. Does increasing the minimum wage reduce poverty in developing countries?. *IZA World of Labor*.
3. Sotomayor, O.J., 2021. Can the minimum wage reduce poverty and inequality in the developing world? Evidence from Brazil. *World Development*, 138, p.105182.
4. Gramlich, E.M., Flanagan, R.J. and Wachter, M.L., 1976. Impact of minimum wages on other wages, employment, and family incomes. *Brookings papers on economic activity*, 1976(2), pp.409-461.
5. MaCurdy T. How effective is the minimum wage at supporting the poor?. *Journal of Political Economy*. 2015 Apr 1;123(2):497-545.
6. Turdialiev, M. (2023). Legal Discussion of Metaverse Law. *International Journal of Cyber Law*, 1(3).